

Metodická príručka

**Aplikácia Montessori pedagogiky
v podmienkach vylúčených komunit
na území východného Slovenska
a Českej republiky**

Publikácia vznikla vďaka podpore z programu Európskej únie Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu.

Publikácia vyjadruje iba názor autorov a Európska Komisia nie je zodpovedná za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

Táto príručka bola vyhotovená v rámci projektu Spoločenstvo vylúčených komunit číslo „Spoločenstvo vylúčených komunit“ číslo 2022-3-SK02-KA210-YOU-000102201.

Spracovala: Ivana Némětová

Obsah

1.	Namiesto úvodu: Vzdelávanie „bez príznakov únavy“	4
2.	Medzinárodný projekt Spoločenstvo vylúčených komunit	6
3.	Prejav Márie Montessori pri príležitosti otvorenia druhého Domu detí 6. januára 1907	10
4.	Je Montessori metóda vhodná pre všetky deti?	15
5.	Ako na vytvorenie Montessori triedy?	24
5.1.	Príprava je kľúč k úspechu	24
5.2.	Pripravené prostredie.....	24
5.3.	Montessori pomôcky.....	26
5.4.	Prečo je dôležitý pripravený učiteľ.....	27
6.	„Low cost“ inšpirácie	30
6.1.	Aktivity pre deti vo veku 0-3 rokov	30
6.2.	Vzdelávanie rodičov – komunikácia s dieťaťom je základ	31
6.3.	Cvičenia praktického života.....	31
6.4.	Aktivity od 1,5 roka.....	33
7.	Urob si sám.....	38
7.1.	Výroba niektorých pomôcok pre vek 3-6 rokov	38
8.	Využitie Montessori pedagogiky pre staršie deti	41
9.	Workshopy pre komunitné centrá a organizácie.....	41

1. Namiesto úvodu: Vzdelávanie „bez príznakov únavy“

„Hnutie za nové vzdelávanie (...) sa pokúsilo znížiť počet školských predmetov v osnovách tak, aby sa znížila mentálna únava. Nijako to ale nerieši otázku, ako si osvojiť kultúrne bohatstvo bez príznakov únavy.“¹

Tieto slová Márie Montessori z roku 1949 pripomínajú problém školských reforiem aj za posledné desaťročia. Mária Montessori naproti tomu vytvorila pedagogiku, v rámci ktorej môžu zažívať úspech aj deti zo znevýhodneného prostredia, deti so špeciálnymi potrebami, fyzickým či mentálnym postihnutím, rovnako ako deti zdravé či z podnetného prostredia. A to bez zníženia nárokov na ne. Celá táto pedagogika je založená na vnútornej motivácii dieťaťa a na jeho vývinových potrebách. Tento pedagogický prístup bol „otestovaný“ už pri svojom vzniku, keď sa Márii Montessori podarilo pripraviť deti s mentálnym postihnutím na skúšku z čítania a písania pre zdravé deti, ktorú úspešne zložili. Iné deti z najnižších sociálnych vrstiev v štvrti San Lorenzo v Ríme pod vedením Márie Montessori začali

¹ Maria Montessori: Absorbující mysl. Praha: Portál, 2018, s. 18

spontánne písať a čítať už vo veku 4-5 rokov, pričom ich rodičia boli negramotní.

U detí z MRK, ale často aj u detí z majority sa stretávame s tým, že ich učenie nebaví, čo negatívne ovplyvňuje školskú, ale i predškolskú dochádzku. Veríme, že Vás táto metodická príručka inšpiruje a presvedčí, že deti učenie sa milujú a vzdelávanie je možné bez únavy, za radosti detí i tých, ktorí sa im venujú, a to s prekvapivo pozitívnymi výsledkami.

2. Medzinárodný projekt Spoločenstvo vylúčených komunit

V rámci projektu „Spoločenstvo vylúčených komunit“, ktorý bol realizovaný Inovačným partnerským centrom a českým partnerom Salesiánske stredisko voľného času Don Bosco, sme mali možnosť vyškoliť pracovníkov v Montessori pedagogike, aplikovať ju a otestovať vo vzdelávaní detí do 6 rokov, v Čičave (okr. Vranov nad Topľou) a Ostrave (ČR).

Rómske deti z Čičavy a Ostravy boli z kultúrne a sociálne odlišných prostredí. Zatiaľ čo deti z Čičavy vyrastali v prostredí stredne veľkej osady, kde je rodinný život relatívne súdržnejší, v Ostrave sme pracovali s deťmi vyrastajúcimi v „rómskej ubytovni“, kde bolo oveľa viac vnímať deštruktívne prostredie, prejavujúce sa hygienickými štandardmi, takmer nulovou starostlivosťou o prostredie vlastné i spoločné či nezáujmom rodičov o ich deti. Tieto rozdiely sa prejavili aj v spolupráci s matkami detí do 3 rokov (Montessori prístup pre vek 0-3 roky a pre vek 3-6 rokov sa odlišuje, a preto aj aktivity pre tieto vekové kategórie prebiehajú zväčša oddelene; Montessori pedagogika pre deti do 3 rokov má formu materského centra, kde sa matky zúčastňujú aktivít spolu s deťmi) – mamičky z Ostravy bolo oveľa ťažšie motivovať, aby sa aj ony zúčastnili aktivít. V Čičave, naopak, bola účasť rómskych matiek podporená aj s pomocou vyškolených asistentiek z tejto osady. Napriek

odlišnému prostrediu, z ktorých deti v Montessori triedach pochádzali, boli výsledky u oboch skupín detí takmer rovnaké, ba u českých detí z horších podmienok, ktoré zo začiatku vykazovali znaky hyperaktivity a neschopnosti sa sústrediť (spôsobených pravdepodobne silne toxickým prostredím, v ktorom vyrastali), boli pozitívne zmeny viac badateľné.

Zázraky na počkanie?

Ja aj moji spolupracovníci sme sa už po pár týždňoch aplikovania Montessori pedagogiky stali svedkami prekvapivej zmeny správania detí. Tieto rómske deti sa veľmi rýchlo adaptovali na nové pravidlá triedy: začali rozprávať potichu, koordinovane a disciplinovane sa pohybovali po triede a po odprezentovaní práce s jednotlivými pomôckami s nimi ticho a samostatne pracovali. Po skončení práce (hovoríme tu právom o práci

a nie o „hraní“, keďže tu dieťa sústredene vykonáva činnosť, ktorou si osvojuje danú zručnosť) deti spontánne odložili materiál na miesto v poličke, odkiaľ ho vzali, a vybrali si druhý. Dodržiavali spôsob práce s pomôckami na koberčekoch. Ak dieťa pracovalo s pomôckou, ktorú v tej chvíli chcelo iné dieťa, toto druhé dieťa sa naučilo počkať a rešpektovať slobodu druhého otázkou: „Môžem sa na teba pozerat’?“, alebo si vybralo iný materiál.

Ako je možné, že došlo k takejto zmene?

Montessori pedagogika využíva a rešpektuje obdobia v psychobiologickom vývine detí; využíva tiež unikátnu schopnosť dieťaťa všetko absorbovať z okolia, vrátane pravidiel, správania sa dospelých, spôsobu reči a chôdze, kultúry a pod. Preto je kľúčová príprava učiteľa či rodiča, ktorého spôsobu deti napodobňujú. Ak učiteľ rozpráva potichu, začnú potichu rozprávať aj deti. Ak učiteľ prezentuje pomôcku so záujmom (pomôcka má zároveň zodpovedať vývinovým potrebám dieťaťa a spĺňať kvality týkajúce sa vzhľadu, materiálu, autokorekcie a pod.), dieťa s ňou bude so záujmom pracovať.

Je tu však háčik. Montessori pedagogika je postavená na dieťati (a na pochopení toho, čoho všetkého je schopné), ale tiež na pripravenom prostredí a pripravenom dospelom (učiteľovi či rodičovi). A pripraviť vhodne prostredie a *najmä seba* si vyžaduje obrovské množstvo energie a času.

Chceli by sme dôrazne varovať pred zúžením Montessori pedagogiky na „súbor špeciálnych pomôcok“ a pred jej

aplikovaním bez predchádzajúceho vhodného vzdelania sa v nej, pretože nie pomôcky zabezpečujú Montessori prístup (hoci sú súčasťou pripraveného prostredia), ale zabezpečuje ho učiteľ či rodič kvalitne vzdelaný v Montessori pedagogike, schopný pozorovať a vyhodnotiť potreby dieťaťa, a aplikovať princípy tejto pedagogiky v praxi.

Preto táto príručka nechce byť „skratkou“ dlhotrvajúceho procesu prípravy učiteľa, nechce ani nahradiť poctivé štúdium Montessori pedagogiky. Našou túžbou je priniesť inšpiráciu a povzbudenie podelením sa o reálnu skúsenosť, že Montessori pedagogika je jednou z ciest, ktorá pri vzdelávaní rómskych detí prináša prekvapivé, bohaté a dlhotrvajúce úspechy, založené na vnútornej motivácii dieťaťa.

(A chceme pozvať aj Vás, aby ste sa dali na túto zo začiatku síce náročnú, ale krásnu cestu štúdia a aplikácie Montessori pedagogiky v práci s rómskymi deťmi, aby ste sa stali svedkami každodenných zázrakov!)

3. Prejav Márie Montessori pri príležitosti otvorenia druhého Domu detí 6. januára 1907

Na začiatok necháme prehovoriť samotnú Máriu Montessori, kde opisuje podmienky, v akých žili deti v štvrti San Lorenzo v Ríme. Práve pri práci s deťmi z tohto prostredia vytvorila princípy Montessori pedagogiky a práve tieto deti začali spontánne písať a čítať už v predškolskom veku.

„Predstavte si, že by vás náhle oslovil hlas:

"Bežte a pozrite sa na tie domy biedy a najhoršej chudoby, pretože tam, uprostred násilia a utrpenia, vyrastajú oázy šťastia, čistoty a pokoja. Sociálne slabí musia mať vlastné domy. Vo štvrtiach, kde panovala chudoba a nerest', napreduje duchovná spása. Svedomie ľudí je vykupované z nerestnej lenivosti a z tieňa nevedomosti. Aj malé deti tam majú svoj vlastný dom. Nové generácie budú žiť v novom veku, kde sa nad biedou nebude len nariekať, ale bude odstránená, kedy sa tmavé brlohy neresti a zla stanú minulosťou a nezostane po nich ani stopa."

Ponáhľali by sme sa sem s pocitom očakávania, asi ako svätí muži, vedení snom a hviezdou, sa ponáhľali k Betlehemu.

Hovorím to preto, aby ste pochopili význam a skutočnú krásu tejto skromne zariadenej miestnosti. Akoby bola súčasťou domova, zariadeného mamičkou tak, aby sa v ňom deti cítili dobre. A je to už druhý Dom detí, otvorený v nechválne známej štvrti San Lorenzo.

Táto štvrť je notoricky známa. Neuplynie deň, aby neboli mestské noviny plné správ o týchto nešťastníkoch. A napriek tomu si mnohí nie sú vedomí pôvodu tejto časti mesta. Výstavba nájomných bytov pre obyčajných ľudí nebola v tejto časti nikdy zamýšľaná. A San Lorenzo sa nestalo štvrťou obyčajných ľudí, ale chudobnou štvrťou. Je to oblasť, kde v meste bez priemyslu žijú zle platení a často nezamestnaní robotníci. Ľudia bez práce a podmiennečne odsúdení tu žijú premiešaní pohromade.

(...)

Keď človek do takého bytu vkročí, zarazí ho, ako je tmavý. Ani uprostred dňa nerozozná detaily miestnosti. Ak hovoríme o sociálnych problémoch, oddávame sa fantázii, než by sme sa snažili zistiť, aká je skutočnosť. Pýtame sa, či sa môžu deti doma učiť a robiť si úlohy, alebo nie, ako by tie najchudobnejšie z nich mohli písať na podlahe vedľa slamníka. Radi by sme zakladali knižnice, aby chudobní doma čítali, a tlačili príručky o výchove a hygiene pre tých najchudobnejších. Ale to všetko len odhaľuje našu absolútnu neznalosť ich skutočných potrieb. Mnohí z nich nemajú ani lampu, aby si mohli čítať. Proletariátu robí väčšiu starosť holé živobytie než ich vzdelanie.

Inak ale musíme hovoriť o ich deťoch, ktoré sa do tohto prostredia rodia. Neprichádzajú "na svetlo božie", ale do tmy a vyrastajú uprostred ponížujúcej ľudskej biedy. Nemôžu za to, že sú špinavé. Voda, ktorá je v týchto bytoch dostupná, by stačila sotva pre troch až štyroch ľudí, ale musí sa o ňu podeliť dvadsať alebo aj tridsať nájomníkov. Nestačí pomaly ani na pitie.

O pojme "domov" máme veľmi poetickú predstavu. Je to sväté miesto, vyhradené tým, ktorí sú nám drahí. Je to miesto, ktoré v nás evokuje útulnosť, pohodu a lásku. Ale šokujúcou skutočnosťou je, že veľmi mnoho z nás takéto domov vôbec nemá. Bývajú medzi príšernými stenami bez kúska súkromia, často bez svetla, čerstvého vzduchu a vody. V tomto prípade potom nemožno hovoriť o obsahu pojmu domov ako o základe sociálneho poriadku a zdroji vzdelávania pre široké masy. Príšerné bytové podmienky vyhánajú obyvateľov do ulíc, ktoré im pripadajú prítťažlivejšie a čistejšie. A tie sú tiež bežným domovom ich detí. Na uliciach sú však často svedkami zločinu a nemravnosti, aké si vieme len ťažko predstaviť.

Na predmestiach nášho mesta, ktoré je kolískou civilizácie a kráľovnou umenia, sa odohrávajú tie najbrutálnejšie scény, pretože masy tých najchudobnejších boli vedome oddelené od ostatných ľudí.

(...)

Chudobní už nemôžu očakávať pomoc od svojich bohatých susedov v dobách, keď ju zúfalo potrebujú. I kôrky, ktoré boli chudobným hádzané, boli odobraté. Sú

zoskupení za hradbami mesta, opustení v bezútešnosti, násilí a mravnom úpadku. Vytvorili sme tým infikované oblasti, ktoré sú pre mesto nebezpečím. Vo svojej túžbe žiť v meste, ktoré je spravodlivé a krásne, vyčistili ľudia svoju spoločnosť od všetkého, čo je škaredé a choré.

(...)

Inštitúcia Dom detí je niečo celkom nové. Nie je to len útulok pre deti, ale skutočná škola, ktorá používa vyučovacie racionálne princípy a všeobecné vzdelávanie. Zaoberáme sa telesným vývojom detí a prispievame k jeho rozvoju. Výučba má široký záber a využíva skutočne bohatú zásobu učebných pomôcok. Nie je možné ich tu popísať podrobne. Mala by som ale spomenúť, že vedľa učebných priestorov je pre deti k dispozícii aj kúpeľňa s vaňami a teplou aj studenou vodou. Tam, kde je to len trochu možné, je v Dome detí kúsok pôdy, ktorý môžu deti obrábať.

Je veľmi dôležité sa zmieniť o pokroku vo vyučovaní, ktorý bol v Dome detí dosiahnutý. Tí, ktorí sú oboznámení so školami a ich základnými problémami, vedia, že sa pri vzdelávaní detí venuje veľká pozornosť takmer nedosiahnuteľnému ideálu - harmonickému vzťahu medzi rodinou a školou. Ale rodina je vždy čosi škole vzdialeného a zdá sa, akoby sa cieľom školy bránila. Domom sa uzatvára nielen výchovnými, ale tiež sociálnymi vplyvmi. V Domovoch detí sa prvýkrát stretávame s možnosťou skutočnej realizácie tohto ideálu.

Škola je umiestnená v tom istom dome ako domovy rodičov detí a učiteľka žije medzi nimi.“

(...)

Úryvky z knihy Maria Montessori: Objevování dítěte
(Praha: Portál, 2017, s. 339-345)

4. Je Montessori metóda vhodná pre všetky deti?

Mária Kozelková

Metóda Marie Montessori zažíva nemalý rozmach v celosvetovom meradle. Od čias jej vzniku (začiatok 20. storočia) sa rozšírila predovšetkým do školských zariadení, do rodinnej výchovy, ale aj do klinických zariadení poskytujúcich špecifickú starostlivosť nielen deťom, ale aj dospelým vo všetkých vekových kategóriách. Montessori metódu nájdeme v krajinách s rozličnými kultúrami i náboženstvom a ukazuje sa, že je vhodná pre deti všetkých sociálnych vrstiev, pre deti nadané i so špecifickými potrebami. „Pomôž mi, aby som to dokázal sám“ je kľúčová veta tejto metódy. Základom prístupu Marie Montessori je vychovávať deti v samostatné a zodpovedné bytosti, ktoré sa vývinom prirodzene stávajú nezávislé na dospelom.

Maria Montessori (1870 – 1952) nebola len pedagogičkou, ale aj lekárkou, vedkyňou, sociálne angažovanou akademičkou a bojovníčkou za práva žien a detí. Založila Medzinárodnú Montessori asociáciu (Association Montessori Internationale – AMI) a bola trojnásobnou nominantkou Nobelovej ceny mieru. Udelenie čestného doktorátu na Univerzite Amsterdam v roku 1950 je poctou pre jej celoživotnú vedeckú prácu (Mitterlechner, 2022). Okrem prírodovedeckého a technického vzdelania bola jednou z prvých lekárk – žien v Taliansku. Prvé lekárske skúsenosti nadobúdala na psychiatrickej klinike s deťmi s mentálnym postihnutím.

Zistila, že problém týchto detí nespočíva len v ich zdravotnom stave, ale týka sa aj ich výchovy a vzdelávania. Pre svoju prácu hľadala vhodné materiály a pomôcky, ako aj skúsenosti, a vo veľkej miere ich preberala od francúzskych lekárov a pedagógov, predovšetkým od Itarda a Séguina. Tie ďalej upravovala pre potreby detí, s ktorými pracovala. Hlavnou myšlienkou pri príprave pomôcok a prostredia bolo oslovenie a rozvíjanie duševného potenciálu detí. Montessori začala uvažovať o tom, že by znalosti a skúsenosti získané pri práci s deťmi s mentálnym postihnutím mohli byť prospešné aj pri výchove a vzdelávaní zdravých detí. Otvorenie „Domu detí“ v roku 1907 pre dvoj- až šesťročné deti v rímskej štvrti San Lorenzo sa stalo míľnikom pre rozsiahle výskumy Marie Montessori na základe pozorovania detí so sociálnym znevýhodnením (Harald et al., 2000).

Montessori upriamila pozornosť na dieťa trochu iným spôsobom, ako bolo bežné na začiatku 20. storočia. Jej pohľad na dieťa spočíva v tom, že výchova a vzdelávanie musí byť pomocou a podporou prirodzeného vývinu. Videla dieťa a človeka ako takého ako bytosť kultúrne závislú a tvorivú, ktorá neprichádza na svet hotová, ale musí sa svojou aktivitou vo svojom kultúrnom a sociálnom prostredí sama vybudovať. Hovorila o „vnútornom majstrovi, staviteľovi“, ktorý v pripravenom prostredí rozvíja svoj jedinečný potenciál. Montessori kladla zvláštny dôraz na podporovanie individuality. Na rozvoji individuálneho potenciálu každého jedného človeka, podľa nej, spočíva kvalita spoločnosti. Na druhej strane upriamuje pozornosť na zákonitosti vývinu, ktoré platia pre každé dieťa rovnako.

Montessori výchova a vzdelávanie zahŕňa metódy, ktoré sa v niektorých aspektoch líšia od tých, ktoré sa vyskytujú vo väčšine bežných predškolských a školských tried aj dnes. Princípy Montessori pedagogiky sú založené na brilantnej intuícii jej autorky prikladať váhu poznatkom, ktoré ďalej experimentálne overovala pozorovaním. Tie boli potvrdené neuropsychologickým výskumom o niekoľko dekád neskôr. Je to mimoriadne pozoruhodné, keďže všetky tieto skutočnosti neboli známe, keď Maria Montessoriová vyvinula a zaviedla svoju metódu. Ide napríklad o rozlíšenie kritických období v psychobiologickom vývine detí, význam pripraveného prostredia, senzorickej stimulácie, jemnomotorického precvičovania a telesného cvičenia v neuropsychologickom vývine. (Fabri, Fortuna, 2020). Pickering a Richardson (2019) pridávajú ďalšie charakteristiky Montessori prístupu, ktoré sú prospešné pre všetky deti a zvlášť pre deti s odchýlkami, a to je štruktúra triedy (vekovo zmiešané prostredie vybavené edukačnými materiálmi cielene usporiadanými s ohľadom na vývinovú úroveň detí a ich potreby), organizácia práce, jasné hranice a pravidlá triedy, manipulačné materiály, tréning pozornosti, podpora rečového vývinu a rozvoj sociálnych zručností.

Otvorené a vekovo zmiešané Montessori triedy ponúkajú priestor pre bohaté, kooperatívne a rozmanité sociálne interakcie, ktoré podporujú rané sociálno-emocionálne zručnosti. Mladšie deti sa tu učia napodobňovaním starších a staršie si svoje poznatky konsolidujú tým, že ich vysvetľujú mladším deťom. Okrem toho, podporovanie sociálnych interakcií v triede je prostriedkom pre nácvik adekvátneho rozpoznávania

emócií u druhých a celkový rozvoj emočných kompetencií. Deti v Montessori prostredí si tak rozvíjajú kapacitu pre reguláciu emócií a pre riešenie sociálnych problémov. Každý materiál je v prostredí iba jedenkrát. To znamená, že deti sú slobodné vo výbere materiálu, ale iba ak je voľný. Inak musia čakať. Rozvíja sa tak u nich schopnosť oddialiť uspokojenie a zároveň sa dlhšie tešia na očakávanú aktivitu.

Maria Montessori považovala za nevhodné také školské prostredie, kde deti musia dlhý čas sedieť za stolom a pracovať na vopred určených úlohách rovnakých pre všetky deti, bez možnosti voľne sa pohybovať. Preto vytvorila pre deti prostredie, kde ich pohyb a záujmy budú podstatnou súčasťou ich vývinu a učenia. Bola si vedomá prirodzenej tendencie detí pohybovať sa počas učenia a objavovania. Pomôcky a práca s nimi umožňuje multisenzorickú aktivitu. Ak aktivitu predvádza dieťaťu dospelý, robí to starostlivo, pomaly, bez zbytočných slov (Harald et al., 2000). Každá lekcija sa začína pozvaním dieťaťa, nasleduje výber aktivity, výber pracovného miesta, práca s materiálom, jej dokončenie, odloženie a upratanie. Pri prenášaní materiálov rozličnej veľkosti a váhy sa rozvíja kontrola pohybov a koordinácia detí.

Cvičenia praktického života sú základné kamene Montessori pedagogiky a lekcije môžu začať tak skoro, ako je to možné. Tieto cvičenia pomáhajú rozvíjať schopnosti starať sa o seba a o okolie. Ide o množstvo aktivít, napríklad narábanie s lyžicou, prelievanie, zapínanie gombíkov, umývanie, leštenie. Pomáhajú deťom rozvíjať nezávislosť, organizačné schopnosti, koncentráciu, poriadok, exekutívne funkcie. Aktivity ako napríklad zametanie dlážky rozvíjajú hrubú motoriku. Prelievanie

alebo leštenie kovu zas rozvíja jemnomotorické zručnosti, ktoré sú prerekvizitami pre pokročilejšie a komplexné aktivity, ako je napríklad písanie. Vykonávaním cvičení praktického života sa rozvíja koncentrácia detí a pripravujú sa tak na akademickú prácu.

Deti v Montessori triedach sa už v predškolskom veku učia systematicky písať a neskôr čítať pomocou multisenzorických aktivít. Montessori učebné osnovy matematiky tiež zdôrazňujú dôležitosť pochopenia vzťahu medzi číselnými symbolmi a množstvom, čo je v súlade so štúdiami, ktoré ukazujú, že rané symbolické a aritmetické znalosti predpovedajú neskoršie matematické kompetencie (Krajewski 2003; Merkley, Ansari in Courtier et al. 2021).

Mnohé materiály sú autokorekčné – dieťa vedú k tomu, ako si samostatne overiť správnosť aktivity bez pomoci dospelého. Táto charakteristika materiálu zahŕňa dôležitý aspekt učenia, a to učenie sa z chýb. Denervauld (2020) považuje takéto učenie za kľúčové, dieťa si objavením chyby uvedomuje, že niečo nejde, ako by chcelo, a vedie ho to k hľadaniu spôsobov, ako chybu napraviť. Simultánne je aktivované centrum v mozgu zodpovedné za vyhľadávanie chyby i za hľadanie riešenia. Tieto procesy výrazne podporujú rozvoj nervových sietí v mozgu a prepojenie rôznych oblastí, čo je predpokladom rozvoja flexibilného myslenia detí. Školské prostredie, charakter pripravených materiálov a spôsob práce s nimi teda moduluje funkčnosť jednotlivých oblastí v mozgu a ich kooperáciu.

Sociálne a ekonomické rozdiely majú veľký vplyv na akademický, kognitívny a sociálno-emocionálny rozvoj detí a dospelých. Znevýhodnené deti tiež zaostávajú

za zvýhodnenými rovesníkmi v kognitívnych schopnostiach už vo veku 4 rokov a majú tendenciu sa vekom zväčšovať (Farah, in Courtier et al. 2021). Intervencie zamerané na znižovanie nerovností by sa mali zamerať na rané detstvo, obdobie zvýšenej plasticity mozgu, počas ktorého môžu kognitívne schopnosti najviac reagovať na kognitívnu a sociálnu stimuláciu. Zdá sa, že práve Montessori pedagogika už v predškolskom veku disponuje potenciálom, ktorý stimuluje kognitívnu a sociálnu oblasť detí a kompenzuje nedostatočné podmienky vyplývajúce zo slabšieho socioekonomického prostredia (napr. Lillard, Jessen 2012). Montessori pedagogika je založená na myšlienke, že deti sa najlepšie učia absorbovaním a interakciou v pripravenom prostredí, nie memorovaním špecifických vedomostí.

Štúdia Courtiera et al. (2021) zameraná na sociálne znevýhodnené skupiny detí vo Francúzsku poskytuje dôkazy, že Montessori kurikulum vo verejnej materskej škole vedie k zlepšeniu matematických zručností, exekutívnych funkcií alebo sociálnych zručností. Pozoruhodným zistením tejto štúdie bolo, že deti z Montessori tried na konci predškolského vzdelávania prekonalí svojich rovesníkov z klasických tried úrovňou čitateľských zručností. Potvrdili to aj iné štúdie raných čitateľských zručností detí z Montessori tried (Lillard, Jessen 2012). Aké aspekty Montessori pedagogiky môžu vysvetliť takúto výhodu v čítaní? Jednou z možností je, že na získavanie čitateľských zručností môžu mať priaznivý vplyv všeobecné aspekty Montessori vzdelávania, ako sú viacčlenné a vekovo zmiešané triedy, ktoré môžu podporovať vzájomné učenie a vyučovanie, ktoré je viac individualizované ako v bežných triedach. Výhodu

Montessori predškolského vzdelávania v oblasti čítania možno tiež vysvetliť špecifickými princípmi a materiálmi. Po prvé, deti z Montessori tried sa približne vo veku 3 rokov začínajú učiť fonetické zvuky písmen, aby sa tieto fonémy mohli neskôr spájať do slov. Po druhé, deti sa učia písať slová skôr, ako sa ich naučia čítať. Hneď ako deti začnú spájať grafémy a fonémy, začnú samé vytvárať slová. Zvyčajne sa to robí najprv pomocou pohyblivej abecedy a potom písaním písmen. Po tretie, aktivity v Montessori učebnom pláne sa spočiatku sústreďujú na senzoricko-motorické interakcie. Deti napríklad prstami obkresľujú písmená na šmirgľový papier, napodobňujú činnosti, ktoré čítajú, alebo manipulujú s figúrkami a drobnými predmetmi, aby si ich spojili s ich písanými názvami. Zaujímavé je, že takáto haptická (t. j. hmatová a kinestetická) stimulácia môže podporiť rozvoj čitateľských zručností. V ďalšej štúdií Bara, Gentaz a Colé (in Courtier et al. 2021) ďalej zistili, že vizuálne a haptické skúmanie písmen zlepšilo rozpoznávanie písmen, identifikáciu foném a neskôr aj dekodovacie schopnosti u znevýhodnených predškolákov. Môže to byť spôsobené tým, že zmyslovo-motorické interakcie obohacujú zmyslový vstup informácií do pamäti. To vo všeobecnosti potvrdzujú štúdie, ktoré poukazujú na prínos multimodálneho (najmä vizuálneho a haptického) vnímania pri rozpoznávaní objektov u detí a dospelých (Bara et al.; Fredembach, de Boisferon, Gentaz in ibid.). Tieto zistenia naznačujú, že Montessori učebné osnovy môžu mať potenciál znížiť nerovnosti v ranom čítaní a písaní medzi deťmi.

Cieľom Montessori pedagogiky nie je len akademické vzdelávanie a kognitívne zručnosti, ale aj

rozvoj celého dieťaťa, jeho senzorio-motorických zručností, sociability, emocionalita a kreativity. Reflektuje individuálne potreby; rešpektované je tu individuálne tempo učenia každého dieťaťa oslobodené od tabuľkových priemerov a noriem. Montessori pedagogika prináša úžitok pre všetky deti a nepochybne aj pre učiteľov. Neexistuje jasný návod, ako čo najlepšie vychovať a vzdelat' dieťa. Nie je však správne, ak v starostlivosti o deti vieme o prostriedkoch slúžiacich na rozvoj detí, máme ich k dispozícii, ale ich nevyužívame. Skúsenosť i výskumy potvrdzujú, že Montessori pedagogika ponúka viacero benefitov pre deti v oblasti akademickej, senzorio-motorickej, socio-emocionálnej s dlhodobým efektom. Táto pedagogika tiež do istej miery vyrovnáva deficit spôsobený socio-ekonomickým znevýhodnením a prospieva deťom s nerovnomerným vývinom alebo s vývinovými odchýlkami. V neposlednom rade je prínosom aj pre rodičov a učiteľov, pre ktorých je zážitkom vidieť spokojné a kvitnúce deti.

Zdroje:

Courtier, P., Gardes, M-L., Van der Henst, J-B., Noveck, I.A., Croset, M. C., Epinat-Duclos, J., Léone, J., Prado, L. (2021). Effects of Montessori Education on the Academic, Cognitive, and Social Development of Disadvantaged Preschoolers: A Randomized Controlled Study in the French Public-School System, 92(5), 2069-2088.

Denervaud, S., Knebel, J.-F., Immordino-Yang, M. H., & Hagmann, P. (2020). Effects of Traditional Versus Montessori Schooling on 4- to 15-Year Old children's Performance Monitoring. *Mind, Brain, and Education*, 14(2), 167-175.

Fabri, M., Fortuna, S. (2020). Maria Montessori and neuroscience: The Trailblazing Insights of an Exceptional Mind. *Neuroscientist*. 26(5-6), 394-401

Harald, L., Onkenová, A., Elsner, H. (2000). Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou (Praxe reformně pedagogické koncepce). Univerzita Pardubice.

Krajewski, K. (2003): Vorhersage von Rechenschwäche in der Grundschule. Hamburg.

Lillard, P. P., Jessen, L. L. (2014) Montessori von Anfang an. Hamburg: Herder.

Mitterlechner, Ch. (2022). Montessori-Geragogik. Der alternde Mensch im Mittelpunkt. Wien: Fakultas Verlag

Pickering, J. S., Richardson, S. O. (2019). Montessori Strategies for Children with Learning Differences. U.S.A: Parent Child Press.

5. Ako na vytvorenie Montessori triedy?

5.1. Príprava je kľúč k úspechu

Ak chcete začať pracovať s deťmi prostredníctvom Montessori prístupu, v prvom rade budete potrebovať kvalitne vyškolených pracovníkov (pedagógov, sociálnych pracovníkov a pod.) v Montessori pedagogike. Ideálom je, ak si prejdú Montessori výcvikom AMI (Association Montessori Internationale) či výcvikom realizovaným na Slovensku. No nie vždy je taká možnosť – finančná či personálna. V tom prípade je dôležité, ak si pracovníci prejdú aspoň kvalitným Montessori kurzom a vyhľadajú metodika s výcvikom, ktorý im bude vedieť byť nápomocný. (Výcvik trvá zhruba 500 vyučovacích hodín, zatiaľ čo kurz môže mať okolo 100 hodín.) Zároveň ak chcete robiť Montessori pedagogiku kvalitne, v tomto prípade je potrebné vytvoriť pracovníkom priestor, aby mali možnosť sa postupne doškolovať aj prostredníctvom výcviku.

5.2. Pripravené prostredie

Potrebujete mať k dispozícii priestor vhodný na vytvorenie triedy, veľkosť závisí od počtu detí, prípadne účasti rodičov. Odporúča sa, aby tento priestor slúžil iba na Montessori aktivity a aby sa v danom priestore (najmä počas aktivít s deťmi) nenachádzali iné pomôcky či predmety nesúvisiace s Montessori pedagogikou. Okrem

toho, že by mohli narúšať harmóniu prostredia, lákali by deti k iným činnostiam alebo by ich rozptyľovali.

Taktiež je dôležité, aby regály a pomôcky v triede deti našli vždy na tom istom mieste. Tento princíp zodpovedá senzitívnemu obdobiu na poriadok.

Ak však nemáte osobitný priestor, v ktorom by sa mohli konať iba Montessori aktivity, dajú sa využiť aj rôzne typy uzatvárateľných regálov, ktoré sú v čase Montessori aktivít otvorené a voľne prístupné deťom, zatiaľ čo počas realizácie iných aktivít sú tieto regály zatvorené, čím nepritahujú pozornosť.

V Montessori triede potrebujete mať dostatok úložného priestoru - regály a poličky vo výške dieťaťa, aby na ne dosiahlo. Pre vek 0-3 rokov sa odporúča, aby 1 polička slúžila na uloženie iba 1 pomôcky. Je to najmä z dôvodu minimalizácie rušivých podnetov a uľahčenia voľby (výberu pomôcky). Pri deťoch vo veku 3-6 rokov môže byť v 1 poličke uložených aj viac pomôcok, ale za dodržania princípov harmónie, jednoduchosti a ľahkej manipulácie (ľahkého vyberania z poličky). Zároveň má každá pomôcka svoje miesto.

Deti pracujú s pomôckami na koberčekoch alebo za stolmi, výber je na nich. Koberec je rovnocennou pracovnou plochou: určuje hranice plochy, na ktorej dieťa pracuje. Koberčeky umožňujú deťom vybrať si polohu, v akej budú pracovať, nakoľko dlhodobé strnulé sedenie na stoličke neprospeje ich zdravému vývinu. U detí do 3 rokov sa používajú menšie koberčeky, rozmerom

napríklad 60x40 cm (aby ich dokázali aj sami zrolovať), zatiaľ čo pri starších deťoch môže byť dĺžka koberčeka napríklad aj 1 meter. Rolovaním koberčekov si dieťa zjemňuje motoriku; po ukončení aktivity ich ukladá na určené miesto. Je preto dôležité mať v triede dostatočný počet koberčekov ako aj stolov a stoličiek, aby bol deťom umožnený výber miesta.

5.3. Montessori pomôcky

Mnoho pomôcok, s ktorými sa dá pracovať prostredníctvom Montessori prístupu, sa dá vyrobiť. (Niekoľko tipov ponúkame v kapitole „Urob si sám“.) Pri ich výrobe však treba dbať na viacero princípov.

To, že pomôcka je ponúkaná na Montessori e-shope, nemusí znamenať, že spĺňa princípy Montessori pedagogiky. Pomôcky – kúpené či vyrobené – by mali spĺňať nasledovné kritériá.

Jasný cieľ. Pomôcky nie sú „multifunkčné“, práca s nimi má jasný cieľ (priamy i nepriamy) ako i jasný koniec. Po ukončení aktivity môže dieťa činnosť zopakovať.

Atraktivita – neznamená rôznofarebnosť. Pomôcky majú byť pre dieťa atraktívne, aby ho lákali a priťahovali; atraktivita pomôcky má však v Montessori pedagogike svoje zásady: jednoduchosť vo farbách – snažíme sa o jednofarebnosť (ak rôznofarebnosť danej pomôcky nemá nejaký konkrétny cieľ); farba má byť kľúčom k poriadku; pomôcka má byť na pohľad pekná; materiál

má byť podľa možností čo najprirodzenejší (uprednostňujú sa prírodné materiály), príjemný na pohľad i dotyk.

Čistota a úplnosť. Materiál či pomôcky, ktoré deťom ponúkame, majú byť čisté a kompletne. Nesmie v nich nič chýbať k dokončeniu aktivity.

Autokorekcia. Pomôcky majú byť koncipované tak, aby dieťa samo objavilo pri práci chybu, ak sa jej dopustí, a dokázalo sa samo opraviť. Zároveň pri niektorých cvičeniach praktického života má byť súčasťou pripraveného materiálu aj zástera (aby sa zabránilo poškodeniu oblečenia) alebo handrička tam, kde je možné niečo rozliať.

Iba jedna. Z každej pomôcky máme v triede iba po jednom kuse.

Veková primeranosť. Každá pomôcka, ktorú dieťaťu ponúkneme, má byť primeraná jeho veku.

5.4. Prečo je dôležitý pripravený učiteľ

Princípy Montessori pedagogiky, ktoré má učiteľ zabezpečiť

Deti do 6 rokov potrebujú *bezpečné prostredie* triedy a majú *senzitívne obdobie* (obdobie zvýšenej citlivosti) pre *poriadok*. S potrebou bezpečného prostredia a poriadku neoddeliteľne súvisí *potreba pravidiel a disciplíny*, ktorá ide ruka v ruke so *slobodou*. Deti si

priam vyžadujú pravidlá a sú schopné ich *detailne* dodržiavať (za predpokladu, že ich dodržiava aj dospelý). *Slobodným výberom* pomôcok a aktivít sa u detí podporuje *samostatnosť* a *vnútorná motivácia*. Dôležitým bodom je *individuálny prístup* k dieťaťu, a teda dieťa nie je porovnávané s inými, ba vôbec tu ani nejde o jeho „výkon“. Kľúčový je *individuálny posun* dieťaťa, ktorý je schopné vnímať aj samotné dieťa, na základe čoho zažíva *úspech* a *radosť*. Ak je práca s pomôckou pre dieťa náročná a nie je schopné to zvládnuť, potom je úlohou učiteľa ponúknuť mu jednoduchšiu, *primerane ťažkú* pomôcku, alebo *izolovať ťažkosti* tak, aby dieťa zvládlo prácu *samo* (v tom spočíva heslo „*Pomôž mi, aby som to dokázal sám*“). Nie je ani správne, ak je pomôcka pre dieťa príliš jednoduchá.

Úlohou učiteľa je v prvom rade dieťa *pozorovať* a *poznať*; poznať jeho *potreby* vyplývajúce z *vývinového obdobia* a zároveň vnímať jeho aktuálne *senzitívne obdobia*. Na základe týchto znalostí a pozorovania učiteľ dieťaťu prezentuje *vhodnú* pomôcku alebo aktivitu. Prezentácia prebieha *pomaly*, s *čistými pohybmi*, za použitia čo *najmenej slov*. Ak aktivita zodpovedá senzitívnemu obdobiu dieťaťa, dieťa s ňou bude *sústredene pracovať*, pričom prebieha *polarizácia pozornosti* („hlboké sústredenie“, „*flow*“). V tejto chvíli dieťa v žiadnom prípade *nerušíme*. Často sa stáva, že dieťa po ukončení práce s pomôckou viackrát *opakuje* aktivitu. Takto si trénuje *zručnosť*, ktorú aktuálne potrebuje rozvíjať. No presah je oveľa väčší: na základe polarizácie pozornosti sa rozvíja tzv. „*normalizácia dieťaťa*“, ktorá predstavuje

klúčový fenomén Montessori pedagogiky. Tá je súčasťou *charakterového vývinu*. Prejavuje sa *radosťou, vyrovnanosťou, schopnosťou sa koncentrovať, spontánnou disciplínou a sociabilitou*. Pri normalizácii sa strácajú odchýlené charakterové črty dieťaťa, preto je našim cieľom u dieťaťa tento stav dosiahnuť.

Kedy „Montessori“ „nefunguje“

Z vyššie uvedeného je teda zrejmé, že „pripravený učiteľ“ je v celom procese klúčový.

Ak použijete niektoré aktivity či pomôcky bez komplexného Montessori prístupu, môže síce dôjsť k zlepšeniu jednotlivých zručností detí, ale ak nebude mať dieťa vhodné podmienky (individuálny prístup pripraveného učiteľa, tiché a usporiadané prostredie, nastavené pravidlá, ale aj slobodu), nemusí dôjsť k polarizácii pozornosti, a teda ani k normalizácii (t.j. spontánnej disciplíne).

Pojem „pripravený učiteľ“ zahŕňa v sebe roky štúdia, pozorovania a najmä práce na sebe. Možno aj to je dôvod, prečo Montessori pedagogika je považovaná iba za „alternatívu“ – nie je totiž „instantná“. Dospelý zistí, že musí veľa zmeniť aj na sebe a svojom prístupe. Preto Montessori pedagogika nemusí byť vhodná pre každého učiteľa – lebo nie každý je ochotný sa meniť.

Ale výsledok naozaj stojí za to.

6. „Low cost“ inšpirácie

6.1. Aktivity pre deti vo veku 0-3 rokov

Deti do 3 rokov sa vyznačujú tým, že chcú byť nápomocné pre dospelých v ich bežných činnostiach. Potrebujú rozvíjať hrubú i jemnú motoriku a sú veľmi pohyblivé. Rady tiež prenášajú veci z miesta na miesto. Aj deťom z tejto vekovej skupiny treba dať možnosť byť samostatnými – a vzdelávať ich rodičov, aby im túto samostatnosť maximálne umožnili.

Aktivity pre vek 0-3 rokov by sa mali realizovať s čo najbližšou osobou dieťaťa, ideálne s matkou.

6.2. Vzdelávanie rodičov – komunikácia s dieťaťom je základ

Okrem konkrétnych tipov na aktivity s deťmi do 3 rokov je dôležité vzdelávať rodičov vo vývinových potrebách detí. V prvom rade je dôležité sa s dieťaťom rozprávať už od narodenia komentovaním každej činnosti, ktorú vykonávame, napr.: „Idem ťa teraz prebaliť.“ „Ideme na prechádzku.“ – aj keď máme pocit, že dieťa ešte nie je schopné vnímať. Opak je však pravdou – dieťa všetko z prostredia absorbuje, vrátane slov. Ak sa s dieťaťom správne komunikovalo, prejaví sa to najmä už od 12. mesiaca prvými slovami dieťaťa a neskôr explóziou slov.

Dôležité je tiež uplatňovať vnímavú prítomnosť či zdieľanú pozornosť, ktorou rodič komunikuje dieťaťu: „Som tu a teraz s tebou a mám na teba čas.“ Rozprávať sa s dieťaťom nielen v materinskom (rómskom) jazyku, ale aj po slovensky. Nebát sa stanovovať hranice. Rodičom detí z MRK treba pripomínať, že nedávať dieťaťu hranice nie je prejavom lásky.

Pre správny vývin dieťaťa je potrebné, aby malo možnosť samostatne loziť po štyroch a aby malo dostatok pohybu.

6.3. Cvičenia praktického života

Cvičenia praktického života sú dôležitou súčasťou Montessori pedagogiky pre vek 0-3 aj 3-6 rokov. Pre deti do 3 rokov vychádzajú tieto cvičenia z reálnych potrieb, sú zmysluplné a vedú k cieľu. Keďže tieto cvičenia

vychádzajú z potreby dieťaťa zapojiť sa do činností dospelých, tieto aktivity ho prirodzene priťahujú, čím sa rozvíja koncentrácia a pozornosť. Dieťa získava možnosť postarať sa o seba, o druhých a o svoje okolie. To má zásadný presah do psychiky dieťaťa – pociťuje, že je súčasťou rodiny a môže robiť to, čo rodičia a súrodenci. Stáva sa samostatným a sebavedomým. Opakovaním činnosti získava zručnosť, cvičí si jemnú i hrubú motoriku. Tým, že sa dieťa učí dokončovať a odkladať veci, sa rozvíja vôľa. Cez opatrné zaobchádzanie s predmetmi ho vedieme nielen k úcte k vonkajším veciam, ale aj k veciam vnútorným. Cez pohyb, myslenie na postupnosť krokov a opakovanie činnosti sa utvára charakter dieťaťa a jeho celá osobnosť.

Pred každou aktivitou treba ukázať dieťaťu tzv. prezentáciu činnosti, t.j. názornú ukážku s dôrazom na niektoré dôležité body postupu práce. Napr. zdôrazníme uchopenie lyžice pri jedení, držanie džbánika pri nalievaní, pohyb zápästia pri natieraní nátierky a pod.

Pri deťoch do 3 rokov sú prezentácie rýchlejšie a kratšie, keďže v tomto veku je schopnosť sústrediť sa veľmi krátka. Stačí pri nej použiť minimum slov – dôležitý je tu však očný kontakt.

Samostatné jedenie

V období, keď je dieťa schopné samostatne sedieť a začínajú sa mu dávať príkrmy, treba povzbudiť rodičov, aby nechali dieťa aj samostatne jesť – najskôr rukami, postupne aj lyžicou. Dieťa totiž potrebuje spoznávať svet

– a v tomto prípade aj jedlo – všetkými zmyslami. Tiež si snahou uchopiť jedlo či lyžicu takto trénuje jemnú motoriku.

6.4. Aktivity od 1,5 roka

Nasledujúce aktivity je možné realizovať s deťmi od 18. mesiaca. Všetky sú zamerané na podporu nezávislosti spojenú s rozvinutím špeciálnych zručností a jemnej motoriky.

Natieranie pečiva

Od 18. mesiaca môžeme dieťaťu ukázať, ako si môže natrieť pečivo a ponúknuť mu túto aktivitu. Používame príborový nožik a ľahko roztierateľné maslo či nátierku. Pečivo nemusí byť natreté dokonale a po dieťaťi prácu nedokončujeme, „nevylepšujeme“ mu to; opravovaním ho môžeme frustrovať.

Dieťa môže natrieť viac kúskov pečiva na spoločný tanierik, a odtiaľ si na svoj zoberie 2 kúsky. Po zjedení si môže zobrať ďalšie, vždy po dvoch.

Dieťa sa takto učí postarať sa nielen o svoje potreby, ale byť aj prínosné pre svoje okolie. Učí sa deliť. Počítať do dvoch je zasa jednoduchá matematika, ktorú zvláda dieťa už v 18. mesiaci – nastavujeme mu takto hranice, ktoré sa učí rešpektovať.

Nalievanie nápoja

Dieťaťu pripravíme prostredie na nalievanie nápoja. Pripravenosť prostredia pri tejto aktivite spočíva v možnosti opraviť po sebe chybu – ak dieťa nápoj rozleje, má po ruke handričku, ktorou po sebe utrie. Ukážeme mu pomalé a opatrné nalievanie nápoja, a tiež aj ako utrie tácku alebo stôl, ak vyleje.

Staršie deti môžu prelievať vodu džbánikmi a presýpať zrníčka – džbánikmi alebo lyžicou.

Krájanie uhorky alebo inej zeleniny či ovocia

Súčasťou pripraveného prostredia je doska na krájanie, miska na nakrájanú zeleninu, „obojručný nôž“ (krájač špeciálne upravený pre deti, aby mohli bezpečne krájať), uhorka a ideálne aj detská zástera. Dieťaťu ukážeme, ako špeciálny nôž pritlačíme. Ukážeme, ako vkladáme nakrájané kolieska uhorky do misky.

Obdobnou aktivitou je krájanie mäkkej zeleniny či ovocia (napr. varenej mrkvy alebo banánu) príborovým nožíkom.

Krájanie jablka

Pri tejto aktivite používame špeciálny „obojručný nôž na krájanie jablka“. Máme pripravenú misku na jablko, malú misku na jadrovník, misku na nakrájané jablko a dosku na krájanie. Dieťa môže takto krájať celé jablko, alebo ho má predkrájané na okrúhle plátky. Pri krájaní jablka sa dieťa učí koordinovať celé telo vyvíjaním potrebného tlaku na prekrojenie jablka; pri vyberaní nakrájaných kúskov si precvičuje dvojrstový (tzv. pinzetový) úchop.

Obliekanie

Deti treba povzbudzovať v samostatnosti aj v obliekaní. Niekedy nevedia vykonávať tieto činnosti iba preto, že im nikto neukázal, ako sa to správne robí; niekedy však preto, lebo to stále za nich robia rodičia. Dospelý pomalými, jednoduchými pohybmi ukazuje, ako si oblieka mikinu. Upozorní na dôležité kroky. Dieťa postup opakuje.

Skladanie oblečenia

Detské nohavice a tričko môžeme mať uložené v kufríku. Ukážeme skladanie oblečenia jednoduchými pohybmi – vyrovnáme a prehne dvakrát na polovicu. Dieťa si aktivitu vyskúša.

Podobnou aktivitou je skladanie ponožiek – do škatule pripravíme viac párov. Dieťa hľadá páry ponožiek, a keď ich nájde, pár dá na seba a zloží na polovicu.

Dieťa sa takto od útleho veku učí starať o svoje veci a o poriadok vo svojom okolí.

Zametanie

Pri zametaní je dôležité vyznačiť dieťaťu miesto, ku ktorému má zametať smeti. Na tomto mieste si urobí „kôpku“. Ukážeme, ako ju odtiaľ zhrnie na lopatku a vyhodí do smetného koša.

7. Urob si sám

7.1. Výroba niektorých pomôcok pre vek 3-6 rokov

Pre vek 3-6 rokov je špecifické senzitivne obdobie na poriadok. Neznamená to iba vonkajší poriadok vo veciach, ale ide aj o vnútorný poriadok dejov, významov, pohybov, správania sa či komunikácie. Z tohto dôvodu musia byť postupy, ktoré deťom v tomto veku predvedieme, vykonané starostlivo, precízne a presne – lebo deti sú schopné zapamätať si a napodobniť každý detail.

Hmatové pexeso

Do 5 nenafúknutých balónov rovnakej farby (farby 1) vložíme 5 materiálov rôznej zrnitosti, napr. múku, šošovicu, fazuľu, cestoviny a pod. Balóny zaviažeme.

Rovnako pripravíme 5 ďalších balónov rovnakej farby, ktoré majú odlišnú farbu od tej prvej (farba 2). Deti takto hmatom hľadajú páry. Pri párovaní je veľmi dôležité ukázať deťom aj logickú postupnosť – vždy si určiť balón (farby 1), ku ktorému hľadáme pár z balónov farby 2, a nehodiace sa balóny ukladať na určené miesto. Po nájdení páru si pár uložíme na osobitné miesto a nehodiace sa balóny farby 2 vložíme k ostatným balónom z tejto farby. Rovnako hľadáme ďalší pár. Presná postupnosť pri hľadaní párov deťom uľahčí zvládnuť inak obtiažne úlohy.

K jednotlivým párom môžeme pridať skutočné obrázky materiálov, ktoré sú vo vnútri (teda napr. šošovice, fazule, múky) – a dieťa priraduje balóny k obrázkom podľa ich obsahu, ktorý rozozná hmatom.

Triedenie farieb

Prichystáme si 10 vrchnákov rovnakej veľkosti z PET fľaš, každý inej farby. Na pásik papiera nakreslíme v rade za sebou 10 krúžkov veľkosti vrchnákov. Každý vyfarbíme farbou prichystaného vrchnáku. Dieťa priraduje vrchnák k farebnému krúžku podľa farby.

Keď dieťa 10-krát opakuje danú činnosť (priradovanie vrchnáku), svalovou pamäťou si osvojuje desiatkovú sústavu, čo mu pomôže neskôr v matematike.

Stojany na farbičky

Zaváraninové fľaše rovnakej veľkosti oblepíme farebným papierom podľa farieb farbičiek. Dieťaťu ukážeme, ako hľadáme farbu na fľaši zodpovedajúcu farbe farbičky

a ako vkladáme farbičku do nej. Deti sa tak učia poriadku, kráse, harmónii a zároveň si precvičujú rozlišovanie farieb.

Hand-made obliekacie rámy

Na drevený rám veľkosti 30x30 cm pripevníme 2 kusy látok, ktoré sú spojené gombíkmi (pre deti vo veku 3-6 rokov je vhodných 5 menších gombíkov; pre deti vo veku 0-3 roky sú vhodné 3 veľké gombíky, pretože neudržia tak dlho pozornosť a majú slabšiu jemnú motoriku). Pomalými pohybmi dieťaťu ukážeme, ako sa odopínajú a zapínajú gombíky.

Ďalšou možnosťou je, že sveter alebo kabát s primerane veľkými gombíkmi zavesíme alebo prištipujeme na vešiak. Dieťom vysvetlíme, že tento sveter alebo kabát si nebudú obliekať, ale bude slúžiť na nácvik zapínania gombíkov.

Môžeme vytvoriť podobné rámy aj so zipsom alebo iným zapínaním, ktoré si dieťa potrebuje nacvičiť.

8. Využitie Montessori pedagogiky pre staršie deti

Montessori pedagogika nie je len pre deti vo veku 0-6 rokov, ale aj pre vek 6-12 a 12-18 rokov. Ku každej vekovej kategórii treba pristupovať odlišne a pre každú skupinu ponúka Montessori pedagogika ucelený systém výučby.

Rozsah projektu nám neumožnil otestovať aj Montessori pedagogiku pre staršie deti z MRK, no veríme, že v budúcnosti sa aj toto podarí.

Aj na Slovensku existujú Montessori základné školy, kde sa deti učia s radosťou a „bez príznakov únavy“. Veríme, že raz budú takéto školy dostupné aj pre deti z MRK.

9. Workshopy pre komunitné centrá a organizácie

V rámci projektu Spoločenstvo vylúčených komunít sme v r. 2023 navštívili Komunitné centrum v Čičave, Centrum práce s mládežou SPACE v Lučenci, Rodinné centrum Ovečka v Košiciach, Saleziánske stredisko na Poštárke v Bardejove, Komunitné centrum Tobiáš v Prešove a Komunitné centrum Petrovany, kde sme predstavovali prístup Montessori pedagogiky a vzdelávali sme v tomto prístupe multiplikačnými workshopmi sociálnych pracovníkov, dobrovoľníkov a mamičky.

Partneri projektu v Ostrave zorganizovali multiplikačné workshopy pre nízkoprahové kluby, školské zariadenia, pracovníkov s rómskou mládežou, dobrovoľníkov či pre matky detí.

Na našu prácu v Čičave sa prišli pozrieť z OZ Pre človeka, Centra práce s mládežou SPACE v Lučenci, zo Saleziánskeho strediska na Luníku IX v Košiciach, Saleziánskeho strediska na Poštárke v Bardejove, a našich workshopov sa zúčastnili aj ďalší aktéri z oblasti vzdelávania rómskych komunít.

Ďakujeme všetkým zapojeným za spoluprácu, za vyjadrenie potrieb v oblasti vzdelávania vylúčených komunít a aj za záujem vzdelávať sa v inovatívnych prístupoch.

